

- ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ (*oratio obliqua*)

Γενικά

Πλάγιο λόγο έχουμε όταν τα λόγια ή τις σκέψεις κάποιου δεν τα πληροφορούμαστε όπως ακριβώς τα είπε ή τα σκέφτηκε, αλλά μας ανακοινώνονται εξαρτημένα από ένα ρήμα λεκτικό, δοξαστικό, κελευστικό, προτρεπτικό ή ερωτηματικό (*dico, sentio, rogo* κτλ.) και τροποποιημένα (ως προς τις εγκλίσεις, τους χρόνους, τις αντωνυμίες και ορισμένα επιρρήματα).

Ένας γενικός κανόνας της λατινικής γλώσσας, που αφορά στις εγκλίσεις, είναι ότι στον πλάγιο λόγο υπάρχει πάντα ή **υποτακτική** ή **απαρέμφατο**. (Στα αρχαία ελληνικά έχουμε οριστική, υποτακτική, ευκτική ή απαρέμφατο).

Για να παρακολουθήσουμε την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο, θα διακρίνουμε τις προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους:

Ευθύς	Πλάγιος
Κύρια πρόταση κρίσεως	Ειδικό απαρέμφατο
Κύρια πρόταση επιθυμίας	Δευτερεύουσα βουλητική Τελικό απαρέμφατο
Κύρια ευθεία ερώτηση	Πλάγια ερώτηση
Δευτερεύουσα πρόταση (οριστική)	Δευτερεύουσα πρόταση (υποτακτική)
Δευτερεύουσα πρόταση (υποτακτική)	Δευτερεύουσα πρόταση (υποτακτική)

Επίσης, αλλαγές στην τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο και αντίστροφα παρατηρούνται και στις προσωπικές, κτητικές και δεικτικές αντωνυμίες, όπως επίσης και στα χρονικά και τοπικά επιρρήματα:

Ευθύς	Πλάγιος
ego	se (ipse)
meus	suus (ipsius)
tu	ille

tuus	illius
hic, iste	ille, is
nunc	tunc, tum
hodie	illo die
cras	postero die
hic	ibi

Σημείωση: στην μετατροπή από πλάγιο σε ευθύ λόγο δεν είναι απαραίτητη η μετατροπή των αντωνυμιών του γ' προσώπου *ille, is* σε *hic, iste* (σύμφωνα με το βιβλίο του καθηγητή).

π.χ.

{...} praecepit ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amicis futurus esset.

{...} praecepit ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amicis futurus esset.

↓   ↓   ↓   ↓   ↓   ↓
 “   Hanc/eam   cras   repente   in hunc/eum   locum emitte,   in quo   ego cum amicis   ero”.

II

“ Hanc/eam cras repente in hunc/eum locum emitte, in quo ego cum amicis ero”.

Σημείωση 1: Προσέχουμε ότι η κλητική προσφώνηση του ευθέος λόγου στον πλάγιο λόγο τρέπεται σε αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης.

π.χ.

Ε.Λ. «ego, **pater**, cana esse malo» (μάθημα 47)

Π.Λ. Iulia respondit **patri** se canam esse malle

Σημείωση 2: Τα ρήματα dico, impero, narro, persuadeo, praecipio, respondeo, scribo συντάσσονται με δοτική ενώ τα υπόλοιπα ρήματα που συναντούμε στα κείμενα [(ad)hortor, (ad)moneo, doceo, incito, instituo, interrogo, iubeo, oro, rogo] με αιτιατική.

Ας παρακολουθήσουμε αναλυτικά τις μεταβολές που παρουσιάζονται κατά την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο και αντίστροφα, στις κύριες προτάσεις κρίσεως και επιθυμίας, στις ευθείες ερωτήσεις αλλά και στις δευτερεύουσες προτάσεις:

α. Κύριες προτάσεις κρίσεως

Οι κύριες προτάσεις **κρίσεως** εκφέρονται με **Οριστική** και τρέπονται στον πλάγιο λόγο σε **ειδικό απαρέμφατο**, εξαρτώμενο από λεκτικό (*dico, narro*), δοξαστικό, γνωστικό (*scio, cognosco*) ή αισθητικό ρήμα (*audio, sentio*):

Κύριες προτάσεις κρίσεως → ειδικό απαρέμφατο

Συγκεκριμένα:

Οριστική Ενεστώτα (ή Παρατατικού) → ειδικό απαρέμφατο Ενεστώτα
Οριστική Παρακειμένου (ή Υπερσυντελικού) → ειδικό απαρέμφατο
Παρακειμένου
Οριστική Μέλλοντα (ή Συντ. Μέλλοντα) → ειδικό απαρέμφατο Μέλλοντα

Παρατηρήσεις:

1. Το **υποκείμενο** του ειδικού **απαρεμφάτου** και οι ομοιόπρωτοι σε αυτό προσδιορισμοί μπαίνουν πάντα σε πτώση **αιτιατική** - ακόμα και σε περίπτωση ταυτοπροσωπίας, οπότε έχουμε λατινισμό (**se**) - και δεν παραλείπονται ποτέ. (Η μόνη περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου τίθεται σε ονομαστική είναι όταν εξαρτάται από λεκτικό ή δοξαστικό ρήμα παθητικής φωνής σε περίπτωση ταυτοπροσωπίας, όταν δηλαδή αίρεται ο λατινισμός.)

2. Κατά την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο δεν λαμβάνεται υπ' όψιν ο χρόνος του ρήματος εξάρτησης.

π.χ.

Ευθύς λόγος → Πλάγιος λόγος

“Domi satis salutationum talium **audio**.” (29) → Caesar dicit/dixit domi satis salutationum talium **se audire**.

“Bene **quievit**, libenter cibum **sumpsit**.” (**puer**) (23) → Arria respondet/respondebat marito **puerum** bene **quievisse**, libenter cibum **sumpsisse**.

“**Hostes discedent**.” → Is dicit /dixit **hostes** (αιτιατική) **discessuros esse**.

Πλάγιος λόγος → Ευθύς λόγος

Arria **vivere** simulabat **filium**. (23) → “**Filius vivit**.”

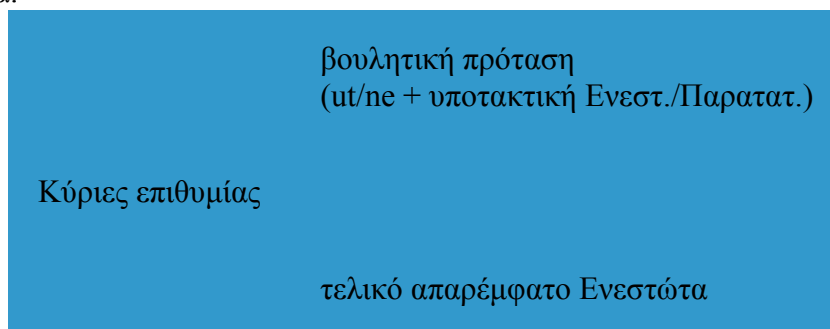
Semper meminero **urbem Romam et Italiam** a Mario **conservatam esse**. (40) → “**Urbs Roma et Italia** a Mario **conservata est**”.

In litteris scribit **se** cum legionibus celeriter **adfore**. (45) → “ (**Ego**) cum legionibus celeriter **adero**.”

β. Κύριες προτάσεις επιθυμίας

Οι κύριες προτάσεις **επιθυμίας** εκφέρονται με **προστακτική** ή **υποτακτική Ενεστώτα** και με **noli/polite + απαρέμφατο Ενεστώτα** ή **ne** (ή όποια άλλη αρνητική λέξη, nemo, nihil, numquam ...) + **υποτακτική Παρακειμένου** όταν εκφράζουν απαγόρευση. Στον πλάγιο λόγο τρέπονται σε δευτερεύουσες **βουλητικές προτάσεις** ή σε **τελικό απαρέμφατο**, ανάλογα με το ρήμα εξάρτησης.

Σχηματικά:

Στα εξεταζόμενα κείμενα, οι κύριες προτάσεις επιθυμίας τρέπονται στον πλάγιο λόγο σε δευτερεύουσες βουλητικές όταν το ρήμα εξάρτησης σημαίνει: διατάζω, ζητώ, παρακαλώ, προτρέπω, πείθω, αποφασίζω, επιτρέπω, φροντίζω κ.λ.π. (**constituo**-45, (ad)hortor-45, incito-29, rogo-38, oro-23, peto, edico-31, praecipio-48, curo-45, persuadeo-45, moneo-45, provideo-45 κ.λ.π.).

Αντίθετα, τρέπονται σε τελικό απαρέμφατο όταν το ρήμα εξάρτησης είναι ένα από τα ρήματα: **iubeo**-48, **impero**-7, **constituo**-9.

π.χ.

Ε.Λ. “**Sperate** salutem.”

Π.Λ. Cicero milites **adhortatur ut** salutem **sperent**. (45)

Π.Λ. Cicero milites **sperare** salutem **iubet**.

Liber iam populus Romanus [...] **deligere constituit**. (9)

Gallus, periculum veritus, **constituit ut** tragulam **mitteret**. (45)

Παρατηρήσεις:

1. Οι βουλητικές προτάσεις εισάγονται με το **ut**, όταν προέρχονται από κύρια επιθυμίας εκφερόμενη με προστακτική ή υποτακτική, ενώ με το **ne**, όταν έχουμε στην κύρια απαγόρευση.

Εκφέρονται με **υποτακτική Ενεστώτα**, όταν εξαρτώνται από ρήμα αρκτικού χρόνου και με **υποτακτική Παρατατικού**, όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου.

π.χ.

“**Cavete** periculum, **tutamini** patriam.” (25) →

Cato **petit** a patribus **ut caveant** periculum, **tutentur** patriam.

Cato **petivit** a patribus **ut caverent** periculum, **tutarentur** patriam.

“Opibus urbis **nolite confidere**” (25) →

Cato **petit** a patribus **ne** opibus urbis **confidant**.

Cato **petivit** a patribus **ne** opibus urbis **confiderent**

2. Το τελικό απαρέμφατο ή η δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, όταν είναι **παθητικής φωνής**, μπορούν κατά την τροπή του πλάγιου λόγου σε ευθύ να τραπούν **σε ενεργητική φωνή** (προσέχουμε, βέβαια, ότι το υποκείμενο της παθητικής μετατρέπεται σε αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος σε αιτιατική πτώση).

π.χ.

Arria milites orabat **ut simul imponeretur**. (23) → “ Simul **imponar**.” ή “Simul **imponite me**.”

[...] is **fores reserari eosque intromitti** iussit. (34) → (“Fores reserantur eique intromittuntur.”) η προστακτική Μέλλοντα δεν είναι εύχρηστη, γι’ αυτό τρέπουμε τη σύνταξη σε ενεργητική → “**Reserate fores** (αιτιατική) **eosque intromittite**.”

3. Το **volo** αποτελεί μία έννοια με το τελικό απαρέμφατο που εξαρτάται από αυτό, όταν ως αντικείμενο του τελικού παρεμφάτου τίθεται δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση (**πλάγια ερώτηση**-24,41,49 ή **πρόταση του quin** ή **quominus**-47). Αυτό σημαίνει ότι έχουμε πλάγιο λόγο λόγω της δευτερεύουσας ονομαστικής πρότασης.

V

π.χ.

Visne scire **quid Nasica responderit?** (24) → “**Quid Nasica respondit?**”

[...] Augustus voluit filiam deterrere **quominus id faceret**. (47) → “**Ne hoc feceris**” . ή “**Noli hoc facere**” .

4. Όταν τρέπουμε τη βουλητική πρόταση ή το τελικό απαρέμφατο σε κύρια πρόταση επιθυμίας χρησιμοποιούμε την προστακτική του Ενεστώτα (σπάνια του Μέλλοντα). Την υποτακτική του Ενεστώτα τη χρησιμοποιούμε για το α’ πρόσωπο.

π.χ.

Sertorius eum iussit **tacere**. → “**Tace**”.

Gallus constituit **ut tragulam mitteret**. → “**Tragulam mittam**”.

- γ. Ευθείες ερωτήσεις

Οι **ευθείες ερωτήσεις**, που εκφέρονται με οριστική, απορηματική ή δυνητική υποτακτική, στον πλάγιο λόγο τρέπονται σε **πλάγιες ερωτήσεις** με **υποτακτική** πάντα έγκλιση, διατηρώντας, με την εφαρμογή των **κανόνων της ακολουθίας των χρόνων**, την ίδια χρονική βαθμίδα (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο) σε ευθύ και πλάγιο λόγο ανάλογα με το ρήμα εξάρτησης.

Σχηματικά:

Ευθεία ερώτηση	Πλάγια ερώτηση
(οριστική/υποτακτική)	(υποτακτική)

Αναλυτικότερα, κατά την τροπή της ευθείας σε πλάγια ερώτηση, προσέχουμε:

Ευθεία ερώτηση	Πλάγια ερώτηση
Quid facis ? (σύγχρονο)	Rogat (-abit) quid facias . (σύγχρονο στο παρόν) Rogabat (-avit, -averat) quid faceres . (σύγχρονο στο παρελθόν)
Quid fecisti ? (προτερόχρονο)	Rogat (-abit) quid feceris . (προτερόχρονο στο παρόν) Rogabat (-avit, -averat) quid fecisses . (προτερόχρονο στο παρελθόν)
Quid facies ? (υστερόχρονο)	Rogat (-abit) quid facturus sis . (υστερόχρονο στο παρόν) Rogabat (-avit, -averat) quid facturus esses . (υστερόχρονο στο παρελθόν)

VI

π.χ.

Ευθύς λόγος → Πλάγιος λόγος

“Ego non **cognosco** vocem tuam?” (24) –σύγχρονο- →

Ennius **interrogat** Nasicam **num ipse** non **cognoscat** vocem **illius**. ή

Iipse non **cognoscatne** vocem **illius** ή

Ennius **quaerit ex** Nasicā nonne **cognoscat ipse** vocem **illius**

Ennius **interrogavit** Nasicam **num ipse** non **cognosceret** vocem **illius**.ή

Ennius **quaesivit ex** Nasicā nonne **cognosceret ipse** vocem **illius**

“**Qui potuisti** populari hanc terram [...] ? (43) –προτερόχρονο- → Mater **interrogat** filium **qui potuerit** populari **illam** terram [...] .

Mater **interrogavit** filium **qui potuisset** populari **illam** terram[...]

Πλάγιος λόγος → Ευθύς λόγος

[...] marito persaepe interroganti, **quid ageret** puer, respondebat. (23) –σύγχρονο- →

“**Quid agit** puer?”

Accipe nunc **quid postea Nasica fecerit**. (24) –προτερόχρονο- → “**Quid postea Nasica fecit?**”

Experiri enim volui, **quam** aequo animo me ferro **essem interemptura**[...]. (49) –υστερόχρονο- → “**Quam** aequo animo me ferro **interimam**[...] ?”

Παρατηρήσεις:

1. Για την εισαγωγή ευθειών και πλαγίων ερωτήσεων ολικής άγνοιας ισχύει ό,τι είναι γνωστό από την αντίστοιχη θεωρία των προτάσεων αυτών των ειδών.

π.χ.

“In hoc me longa vita et infelix senecta **traxit** [...] ?”(43) → Mater **interrogat** filium **num** in **illud se** longa vita et infelix senecta **traxerit**.

Tum interrogavit filiam, **utrum** cana esse **mallet an** calva. (47) → “**Utrum** cana esse **mavis an** calva?”

2. Η δυνητική υποτακτική, κατά την τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο και αντίστροφα, δεν αλλάζει (όπως και οι δυνητικές εγκλίσεις στα αρχαία ελληνικά).

π.χ.

Nescio enim **quis possit** (δυνητική υποτακτική) diligere eum [...] aut eum [...]. (44) → “**Quis possit** diligere **eum/hunc** [...] aut **eum/hunc** [...] ?”

(Μοναδικό παράδειγμα δυνητικής υποτακτικής σε πλάγια και ευθεία ερώτηση στα εξεταζόμενα κείμενα).

VII

- **δ. Δευτερεύουσες προτάσεις**

Οι δευτερεύουσες προτάσεις του ευθέος λόγου (π.χ. αναφορικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές κλπ.) :

δ1. Αν εκφέρονται με οριστική, στον πλάγιο λόγο την τρέπουν σε υποτακτική στην ίδια χρονική βαθμίδα (σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο) ανάλογα με τον χρόνο του ρήματος εξάρτησης (αρκτικός-ιστορικός), εφαρμόζοντας τους κανόνες της ακολουθίας των χρόνων (όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις πλάγιες ερωτήσεις).

π.χ. “Qui potuisti populari hanc terram, quae te genuit atque aluit?”

Φράση εξάρτησης: Mater interrogavit filium ...

(Η ευθεία ερώτηση γίνεται πλάγια, ενώ οι δευτερεύουσες αναφορικές εκφέρονται με τέτοια υποτακτική ώστε να εξακολουθούν να δηλώνουν το προτερόχρονο στο παρελθόν.)

Mater interrogavit filium **qui potuisset** populari **eam** terram **quae illum genuisset** atque **aluisset**.

Σημείωση: Η οριστική διατηρείται σε σπάνιες περιπτώσεις, όταν θεωρείται ότι η πρόταση λειτουργεί ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο. Στα εξεταζόμενα κείμενα, διατηρείται η οριστική, παρά τον πλάγιο λόγο, σε δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις-27, 42.

π.χ. Meliora enim fore spero, **quae** deinceps **scribam**.(27)

(Παρ' όλο που η αναφορική πρόταση λειτουργεί ως υποκειμένο -ή προσδιοριστική του εννοούμενου υποκειμένου, ea- του ειδικού απαρεμφάτου της κύριας fore, λειτουργεί ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο και διατηρεί την οριστική.)

Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, **quo intendit**, neminem tam stultum fore [...] (42)

(Παρ' όλο που η αναφορική προσδιορίζει όρο της πλαγιωμένης υποθετικής πρότασης, αφού έχει ως απόδοση το ειδικό απαρέμφατο της κύριας fore, εκφέρεται με οριστική.)

δ2. Αν εκφέρονται με υποτακτική, τη διατηρούν ως έγκλιση μπορεί όμως να αλλάξει ο χρόνος της, ανάλογα με το χρόνο του ρήματος εξάρτησης, ώστε να διατηρείται ίδια η χρονική της βαθμίδα.

π.χ. “Congrediamur, ut singularis proelii eventu cernatur, quanto miles Latinus Romano virtute antecellat.”

Ρήμα εξάρτησης: Dux hostium petivit ab adolescente ...

(Η κύρια επιθυμία, λόγω του ρήματος εξάρτησης στον πλάγιο λόγο θα τραπεί σε βουλευτική, ενώ η τελική και η πλάγια ερώτηση παραμένουν δευτερεύουσες με υποτακτική τέτοιου χρόνου, ώστε να δηλώνουν την ίδια χρονική βαθμίδα, ύστερα από εξάρτηση ιστορικού χρόνου.) →

Dux hostium petivit ab adolescente **ut congrederentur**, **ut** singularis proelii eventu **cerneretur**, **quanto** miles Latinus Romano virtute **antecelleret**.

VIII

Παρατήρηση:

Από τους κανόνες της τροπής του ευθέος λόγου σε πλάγιο και αντίστροφα, εξαιρούνται οι υποθετικές προτάσεις που θα τις εξετάσουμε χωριστά.

• Πλάγιοι (εξαρτημένοι) υποθετικοί λόγοι

Πλάγιοι (εξαρτημένοι) υποθετικοί λόγοι

Μία δευτερεύουσα υποθετική πρόταση βρίσκεται σε πλάγιο λόγο όταν η απόδοσή της δεν είναι το ρήμα της κύριας αλλά μια δευτερεύουσα βουλευτική ή πλάγια ερωτηματική πρόταση είτε ένα ειδικό ή τελικό απαρέμφατο. Στην περίπτωση αυτή:

- ο Η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική έγκλιση.
- ο Αν εκφέρεται με υποτακτική Ενεστώτα, στον ευθύ λόγο αυτή θα τραπεί σε οριστική Μέλλοντα.
- ο Ενώ, αν εκφέρεται με υποτακτική Παρακειμένου ή Υπερσυντελικού, στον ευθύ θα γίνει οριστική Συντελεσμένου Μέλλοντα.
- ο Η απόδοση (βουλευτική ή πλάγια ερώτηση, ειδικό ή τελικό απαρέμφατο) θα τραπεί στον ευθύ λόγο, σύμφωνα με τη θεωρία του πλάγιου-ευθέος λόγου, σε κύρια επιθυμία, ευθεία ερώτηση ή κύρια κρίσεως.

Ακολουθώς, παραθέτουμε όλα τα παραδείγματα πλάγιων (εξαρτημένων) υποθετικών λόγων που απαντούν στα υπό εξέταση κείμενα και υπακούουν στο σχήμα:

Υπόθεση

si (nisi) + Υποτακτική

Απόδοση

Δευτερεύουσα πρόταση ή ειδικό/ τελικό απαρέμφοτο

25: Πλάγιος (Εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

Neminem credideritis patriae **consulturum esse**, **nisi** vos ipsi patriae **consulueritis**.

Υπόθεση: **nisi** vos ipsi patriae **consulueritis**. (υποτακτική Παρακειμένου)

Απόδοση: **neminem** patriae **consulturum esse** (με εξάρτηση: credideritis).

(Η δευτερεύουσα υποθετική εκφέρεται με υποτακτική γιατί έχει ως απόδοση το ειδικό απαρέμφοτο)

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: **nisi** vos ipsi patriae **consulueritis**. (οριστική Συντ. Μέλλοντα)

Απόδοση: **nemo** patriae **consulet**. (οριστική Μέλλοντα).

(υποθετικός λόγος που εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον)

37: Πλάγιος (Εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

In eum locum res deducta est, **ut**, **nisi** qui deus vel casus aliqui **subvenerit**, salvi esse **nequeamus**.

Υπόθεση: [...] **nisi** qui deus [...] **subvenerit** (υποτακτική Παρακειμένου)

Απόδοση: **ut** salvi esse **nequeamus** (με εξάρτηση: In eum locum res deducta est).

(Η δευτερεύουσα υποθετική εκφέρεται με υποτακτική γιατί έχει ως απόδοση δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση)

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: [...] **nisi** qui deus **subvenerit** (οριστική Συντ. Μέλλοντα)

Απόδοση: salvi esse **nequimus** (οριστική Ενεστώτα που ισοδυναμεί με Μέλλοντα, λόγω της ελλειπτικότητας του ρήματος).

(υποθετικός λόγος που εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον)

42: Πλάγιος (εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

Nunc intellego, **si** iste [...] **pervenerit** neminem tam stultum **fore** [...] neminem tam improbum (fore) [...]

Υπόθεση: **si** iste [...] **pervenerit** (υποτακτική Παρακειμένου)

Απόδοση: neminem tam stultum **fore** [...] neminem tam improbum (**fore**) [...] (με εξάρτηση: Nunc intellego).

(Η δευτερεύουσα υποθετική εκφέρεται με υποτακτική γιατί έχει ως απόδοση το ειδικό απαρέμφοτο)

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: Si iste [...] **pervenerit** (οριστική Συντ. Μέλλοντα)

Απόδοση: **nemo** tam **stultus erit** [...] **nemo** tam **improbus (erit)** [...].

(υποθετικός λόγος που εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον)

45: Λανθάνων υποθετικός λόγος:

Curat et providet **ne**, **interceptā epistulā**, nostra consilia ab hostibus **cognoscantur**.

Επειδή η απόδοση της υποθετικής μετοχής είναι η δευτερεύουσα βουλητική, η

μετοχή θα αναλυθεί σε πλαγιωμένη υποθετική πρόταση:

Πλάγιος (εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: **si** epistula **intercepta sit**

Απόδοση: **ne** nostra consilia ab hostibus **cognoscantur** (με εξάρτηση: Curat et providet).

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: **si** epistula **intercepta erit**

Απόδοση: **ne** nostra consilia ab hostibus **cognoscantur**.

(Η αρνητική βουλευτική πρόταση στον ευθύ λόγο τρέπεται σε απαγόρευση που εκφέρεται με ne και υποτακτική Ενεστώτα –σπανιότερη χρήση, αντί της υποτακτικής Παρακειμένου- επειδή αναφέρεται σε γ' πρόσωπο, Τζάρτζανος, 172.γ', β)

45: Πλάγιος (εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

Legatum monet **ut, si** adire non **possit, epistulam [...]** **adliget et [...]** **abiciat**.

Υπόθεση: **si** adire non **possit**

Απόδοση: **ut epistulam [...]** **adliget et [...]** **abiciat**. (με εξάρτηση: Legatum monet).

(Η δευτερεύουσα υποθετική εκφέρεται με υποτακτική γιατί έχει ως απόδοση τις δευτερεύουσες βουλευτικές)

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: **si** adire non **poteris**

Απόδοση: epistulam [...] **adliga et [...]** **abice**.

(υποθετικός λόγος που εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον).

X

49: Πλάγιος (Εξαρτημένος) υποθετικός λόγος:

Experiri enim volui, **quam** aequo animo me ferro **essem interemptura, si** tibi consilium non ex sententiā **cessisset**.

Υπόθεση: **si** tibi consilium non ex sententiā **cessisset**

Απόδοση: **quam** aequo animo me ferro **essem interemptura** (με εξάρτηση: Experiri → volui).

(Η δευτερεύουσα υποθετική εκφέρεται με υποτακτική γιατί έχει ως απόδοση την πλάγια ερώτηση)

Ευθύς υποθετικός λόγος:

Υπόθεση: **si** tibi consilium non ex sententiā **cesserit**

Απόδοση: Quam aequo animo me ferro **interimam?**

(υποθετικός λόγος που εκφράζει την ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον)

• Ασκήσεις συντακτικού

▪ ΑΣΚΗΣΗ I

Εκφώνηση (κύριες προτάσεις κρίσεως)

Να μετατρέψετε τις κύριες προτάσεις κρίσεως που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται σε παρένθεση:

1. Is Gallos iam abeuntes secutus est (21). (Romani tradunt)

2. Homo es impudens (24). (Nasica dixit)
3. Oleum et operam perdididi (29). (Sutor sentit)
4. Hic vero, iudices, et fuit in Asiā [...] (30). (Cicero dicit iudicibus)
5. Bello Latino T. Manlius consul nobili genere natus exercitui Romanorum praefuit (31). (Sallustius tradit)
6. Sic enim [...] me pro salute vestrā in tot ac tantas dimicationes obicere potui (32). (Archia exclamavit)
7. Praedones postes ianuae tamquam sanctum templum venerati sunt (34). (Praedones dicuntur)
8. Ego libenter meā sede cedo (38). (Tum Caecilia puellae dixit)
9. Ego, pater, cana esse malo (47). (Illa respondit patri)
10. Non est hoc temerarium factum meum, sed certissimum indicium amoris mei erga te tale consilium molientem (49). (Porcia ei dixit)

Λύση

1. Romani tradunt **eum** (illum) Gallos iam abeuntes **secutum esse**.
2. Nasica dixit **eum** (illum) **hominem impudentem** esse.
3. Sutor sentit oleum et operam **se perdidisse**.
4. Cicero dicit iudicibus **eum** (illum) vero et **fuisse** in Asiā [...].
5. Sallustius tradit bello Latino **T. Manlium consulem** nobili genere **natum** exercitui Romanorum **praefuisse**.
6. Archia exclamavit sic (enim) [...] **se** pro salute **illorum** in tot ac tantas dimicationes obicere **potuisse**.
7. **Praedones** dicuntur postes ianuae tamquam sanctum templum **veneratos esse**.
8. Tum Caecilia puellae dixit **se** libenter **suā** sede **cedere**.
9. Illa respondit patri **se canam** esse **malle**.
10. Porcia ei dixit **non esse id** (illud) temerarium factum **suum**, sed certissimum indicium amoris **sui** erga **illum** tale consilium molientem.

XI

▪ ΑΣΚΗΣΗ II

Εκφώνηση (κύριες προτάσεις κρίσεως)

Να μετατρέψετε τις ακόλουθες προτάσεις του πλάγιου λόγου σε ευθύ λόγο:

1. Nasica sensit illam domini iussu id dixisse et illum intus esse. (24)
2. Cum [...] ancilla dixisset eum domi non esse [...]. (24)
3. Mementote rem publicam quondam in extremo discrimine fuisse. (25)
4. [...] cum eum fugitivum esse ex Aesopi litteris cognovisset [...]. (28)
5. [...] cum se ipsum captum venisse eos existimasset [...]. (34)
6. Clarā voce Scipioni nuntiaverunt (incredibile auditu!) virtutem eius admiratum se venisse. (34)
7. [...] qui primi coluisse Italiam dicuntur [...]. (41)
8. Sed antiquitatem tibi placere dicis [...]. (41)
9. Postridie eius diei Sertorius, admissis amicis in cubiculum suum, dixit eis visum in somno sibi esse cervam [...] ad se reverti. (48)

Λύση

1. “**Haec** domini iussu **hoc dixit** et **hic** intus **est**.” ή “Illa domini iussu **id dixit** et ille intus **est**”.

(στην μετατροπή από πλάγιο σε ευθύ λόγο δεν είναι απαραίτητη η μετατροπή των αντωνυμιών του γ' προσώπου)

2. “**Hic** domi non est.”
3. “**Res publica** quondam in extremo discrimine **fuit**.”
4. “**Hic fugitivus est**.”
5. “**Me** (ipsum) captum **hi venerunt**.”
6. “Virtutem **tuam** admiratum (**nos**) **venimus**.”
7. “[...] **qui primi coluerunt** Italiam.”
8. “**Antiquitas mihi placet**.”
9. “**Visum** in somno **mihi est** cervam [...] ad **me** reverti.”
10. “**Haec** cerva **periiit**.”

ΑΣΚΗΣΗ ΙΙΙ

Εκφώνηση (κύριες προτάσεις επιθυμίας)

Να τρέψετε τις κύριες προτάσεις επιθυμίας που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται σε παρένθεση:

1. “Accipe nunc [...]”(24) (Ille monuit eum)
2. “Atqui ante tertium diem scitote decerptam esse Carthagine.”(25) (Cato petit a patribus)
3. “Itaque cavete periculum, tutamini patriam.”(25) (Cato petivit a patribus/ Cato iussit-iubet patres)
4. “Opibus urbis nolite confidere.”(25) (Cato incitat patres)
5. “Fiduciam [...] deponite.”(25) (Cato incitavit patres)
6. “Tu hominem investiga, summāque diligentīā vel Romam mitte vel Epheso rediens tecum deduc.”(28) (Ille orabat eum)
7. “Noli spectare [...]”(28) (Ille persuasit eum)
8. “Congrediamur [...]”(31) (Dux hostium monet adolescentem)
9. “Supervacaneae [...] legationis ministri, narrate Samnitibus [...]”(36) (Dentatus iussit /edixit)
10. “Sic ergo vive [...] sed sic loquere [...]”(41) (Philosophus adhortatus est scriptorem)
11. “[...] habe semper in memoriā et in pectore.”(41) (Philosophus adhortatur scriptorem)
12. “Tamquam scopulum, sic fugias verbum insolens atque inauditum.”(41) (Philosophus rogavit scriptorem)

XII

Λύση

1. Ille monuit eum **ut acciperet tunc** [...]
2. Cato petit a patribus **ut** ante tertium diem **sciant** decerptam esse Carthagine.
3. Cato petivit a patribus **ut caverent** periculum, **tutarentur** patriam.
Cato iussit/iubet patres **cavere** periculum, **tutari** patriam.
4. Cato incitat patres **ne** opibus urbis **confidant**.
5. Cato incitavit patres **ut** fiduciam [...] **deponerent**.
6. Ille orabat eum **ut** (is) hominem **investigaret**, summāque diligentīā vel Romam **mitteret** vel Epheso rediens cum **illo deduceret**.
7. Ille persuasit eum **ne spectaret** [...].
8. Dux hostium monet adolescentem **ut congregiantur** [...].
9. Dentatus iussit supervacaneae [...] legationis **ministros narrare** Samnitibus [...]. (η κλητική προσφώνηση του ευθέως λόγου γίνεται αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης στον πλάγιο.)

Dentatus edixit supervacaneae [...] legationis **ministros ut narrarent** Samnitibus [...].

10. Philosophus adhortatus est scriptorem **ut sic viveret** [...] sed sic **loqueretur** [...].

11. Philosophus adhortatur scriptorem **ut** [...] **habeat** semper in memoriā et in pectore.

12. Philosophus rogavit scriptorem **ut**, tamquam scopulum, sic **fugeret** verbum insolens atque inauditum.

▪ ΑΣΚΗΣΗ IV

Εκφώνηση (κύριες προτάσεις επιθυμίας)

Να τρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

1. Arria milites orabat ut simul imponeretur.(23)
2. Id exemplum sutorem incitavit ut corvum doceret.(29)
3. Is edixit ut omnes pugnā abstinerent.(31)
4. Puella rogavit materteram ut sibi paulisper loco cederet.(38)
5. Ille milites adhortatur ut salutem sperent.(45)
6. Gallus constituit ut tragulam mitteret.(45)
7. Legatum monet ut epistulam adliget et abiciat.(45)
8. Tum cuidam persuadet ut ad Ciceronem epistulam deferat.(45)
9. Praeterea praecepit ut eam postero die repente in eum locum emitteret.(48)

Λύση

1. “Simul **imponar**.” : επειδή όμως η ενεργητική σύνταξη είναι συνηθέστερη της παθητικής: “Simul **imponite me**.”
2. “Corvum **doceam**.”
3. “Omnes pugnā **abstinete**.”
4. “**Matertera**, mihi paulisper loco **cede**.” (το αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης γίνεται στον ευθύ λόγο κλητική προσφώνηση.)
5. “Salutem **sperate**.”
6. “Tragulam **mittam**.”
7. “Epistulam **adliga** et **abice**.”
8. “Ad Ciceronem epistulam **defer**.”
9. “**Hanc cras** repente in hunc locum **emitte**.” ή “Eam **cras** repente in eum locum **emitte**”
(στην μετατροπή από πλάγιο σε ευθύ λόγο δεν είναι απαραίτητη η μετατροπή των αντωνυμιών του γ' προσώπου)

XIII

▪ ΑΣΚΗΣΗ V

Εκφώνηση (κύριες προτάσεις επιθυμίας)

Να τρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

1. Caesaris multum interfuit corvum emere.(29)
2. [...] Murenam laudare debemus [...].(30)
3. Sic enim [...] me pro vestrā salute in tot ac tantas dimicationes obicere potui.(32)
4. [...] is fores reserari eosque intromitti iussit.(34)
5. Equidem [...] non destiti omnia et sentire et dicere et facere [...].(37)
6. [...] ut pugnare cuperent [...].(37)
7. Hac re auditā Augustus voluit filiam deterrere quominus id faceret.(47)
8. [...] Sertorius eum iussit tacere.(48)

Λύση

1. “**Emam** corvum.”
2. “**Laudemus** Murenam.”
3. “Me pro vestrā salute in tot ac tantas dimicationes **obiciam**.”
4. (“Reserantor fores eique intromittuntor.”): Επειδή η προστακτική του Μέλλοντα δεν είναι εύχρηστη, συνήθως τρέπουμε τη σύνταξη σε ενεργητική:
“**Reserate** fores eosque **intromittite**.”
5. “Omnia et **sentiam** et **dicam** et **faciam**.”
6. “**Pugnemus**.”
7. “**Noli** hoc **facere**.”/“**Ne** hoc **feceris**.”
8. “**Tace!**”

▪ ΑΣΚΗΣΗ VI

Εκφώνηση (ευθείες ερωτήσεις)

Να μεταφέρετε τις ευθείες ερωτήσεις που ακολουθούν σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται σε παρένθεση:

1. “Ego non cognosco vocem tuam?”(24) (Ennius Nasicam interrogat)
2. “Visne scire [...]?”(24) (Ille interrogavit puerum)
3. “Tu mihi ipsi non credis?”(24) (Nasica Ennium inerrogat)
4. “Quin, homo inepte, taces [...]?”(41) (Rogo te, homo inepte)
5. “Num ad hostem veni et captiva in castris tuis sum?”(43) (Mater rogavit filium)
6. “In hoc me longa vita et infelix senecta traxit [...]?”(43) (Mater haud scit = αγνοεί)
7. “Qui potuisti populari hanc terram [...]?”(43) (Mater interrogavit filium)
8. “Cur [...] tibi non succurrit?”(43) (Mater interrogat filium)
9. “Quid ergo non times [...]?”(47) (Augustus interrogavit filiam)

XIV

Λύση

1. Ennius Nasicam interrogat **num ipse non cognoscat** vocem **illius**.
2. Ille interrogavit puerum **velletne** scire [...].
3. Nasica Ennium interrogat **num ille sibi ipsi non credat**.
4. Rogo te, homo inepte, **quin taceas**.
5. Mater rogavit filium **num** ad hostem **venisset** et captiva in castris **illius esset**.
6. Mater haud scit **an in hoc se** longa vita et infelix senecta **traxerit** [...].

Στην συγκεκριμένη περίπτωση παραμένει το *hoc*, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του = σε τέτοιο σημείο.

7. Mater interrogavit filium **qui potuisset** populari **illam** terram [...].
8. Mater interrogat filium **cur** [...] **illi non succurrerit**.
9. Augustus interrogavit filiam **quid non timeret** [...].

▪ ΑΣΚΗΣΗ VII

Εκφώνηση (ευθείες ερωτήσεις)

Να τρέψετε τις ακόλουθες πλάγιες ερωτήσεις σε ευθείες ερωτήσεις:

1. [...] marito persaepe interroganti quid ageret puer, respondebat.(23)
2. Accipe nunc quid postea Nasica fecerit.(24)
3. Visne scire quid postea Nasica responderit?(24)

4. Interrogo vos quando hanc ficum decerptam esse putetis ex arbore.(25)
5. Noli spectare quanti homo sit.(28)
6. [...] ut [...] cernatur quanto miles Latinus Romano virtute antecellat.(31)
7. Nescio enim quis possit diligere eum [...] aut eum [...].(44)
8. Tum intellegitur quam fuerint inopes amicorum.(44)
9. Tum intellexi quos fidos amicos habuissem quos infidos [...].(44)
10. Caesar ex captivis cognoscit quae apud Ciceronem gerantur quantoque in periculo res sit.(45)
11. Tum interrogavit filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet an calva.(47)
12. [...] conloqui secum et docere, quae utilia factu essent.(48)
13. Experiri enim volui, quam aequo animo me ferro essem interemptura [...].(49)

Δύση

1. “Quid **agit** puer?”
2. “Quid postea Nasica **fecit**?”
3. “Quid postea Nasica **respondit**?”
4. “Quando hanc ficum decerptam esse **putatis** ex arbore?”
5. “Quanti homo **est**?”
6. “Quanto miles Latinus Romano virtute **antecellit**?”
7. “Quis **possit** diligere **hunc**[...] aut **hunc**[...]?” ή Quis **possit** diligere **eum**[...] aut **eum**[...]?”
8. “Quam **fuerunt** inopes amicorum?”
9. “Quos fidos amicos **habui** quos infidos [...]?”
10. “Quae apud Ciceronem **geruntur** quantoque in periculo res **est**?”
11. “Utrum post aliquot annos cana esse **mavis** an calva?”
12. “Quae utilia factu **sunt**?”
13. “Quam aequo animo me ferro **interimam** [...]?”

XV

▪ ΑΣΚΗΣΗ VIII

Εκφώνηση (δευτερεύουσες προτάσεις)

Να τρέψετε τις προτάσεις του ευθέως λόγου που ακολουθούν σε πλάγιο χρησιμοποιώντας τη φράση εξάρτησης που δίνεται στην παρένθεση:

1. Galli everterunt urbem Romam praeter Capitolium, pro quo [...] acceperunt. (21) (Ille dicit)
2. Post hoc factum rediit in exilium, unde tamen rogatus reversus est.(21) (Romani dixerunt)
3. “Fiduciam, quae nimia vobis est, deponite.”(25) (Cato monuit patres)
4. Noli spectare quanti homo sit.(28) (Cicero adhortatur fratrem)
5. “Congrediamur, ut singularis proelii eventu cernatur, quanto miles Latinus Romano virtute antecellat.”(31) (Dux hostium petivit ab adolescente)
6. “Quin, homo inepte, taces, ut consequaris, quod vis?”(41) (Rogo te)
7. Atque id quod a C. Caesare scriptum est, habe semper in memoriā et in pectore.(41) (Philosophus admonuit scriptorem)
8. Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea, quae imminet, non videant, aut ea, quae vident, dissimulent. (42) (Cicero dixit patribus)
9. In hoc me longa vita et infelix senecta traxit, ut primum exsulem deinde hostem te viderem?(43) (Mater interrogat/interrogavit filium)
10. “Quid ergo non times ne istae te calvam faciant?”(47) (Pater interrogavit filiam)

Λύση

1. Ille dicit Gallos **evertisse** urbem Romam praeter Capitolium, **pro quo** [...] **laceperint**.
2. Romani dixerunt post **illud/id** factum **Camillum/eum redisse** in exilium, **unde** tamen rogatus **reversus esset**.
3. Cato monuit patres **ut** fiduciam, **quae** nimia **illis esset**, **deponerent**.
4. Cicero adhortatur fratrem **ne spectet quanti** homo **sit**.
5. Dux hostium petivit ab adolescente **ut congregarentur**, **ut** singularis proelii eventu **cerneretur**, **quanto** miles Latinus Romano virtute **antecelleret**.
6. Rogo te, homo inepte, **quin taceas**, **ut consequaris**, **quod velis**.
7. Philosophus admonuit scriptorem **ut id quod** a C. Caesare **scriptum esset**, **haberet** semper in memoriā et in pectore.
8. Cicero dixit patribus **nonnullos esse** in **illo/eo** ordine, **qui** aut ea, **quae imminerent**, **non viderent**, aut ea, **quae viderent**, **dissimularent**. (οι δευτερεύουσες αναφορικές προσδιοριστικές και αναφορικές-συμπερασματικές θα τρέψουν την υποτακτική Ενεστώτα σε υποτακτική Παρατατικού ύστερα από εξάρτηση ιστορικού χρόνου)
9. Mater interrogat filium **num** in **hoc se** longa vita et infelix senecta **traxerit**, **ut primum exsulem** deinde hostem **illum/eum videat**.
Mater interrogavit filium **num** in **hoc se** longa vita et infelix senecta **traxisset**, **ut primum exsulem** deinde hostem **illum/eum videret**.
Στην συγκεκριμένη περίπτωση παραμένει το hoc, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του = σε τέτοιο σημείο.
10. Pater interrogavit filiam **quid non timeret ne istae illam** calvam **facerent**.
Στην συγκεκριμένη περίπτωση παραμένει το istae, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του = αυτές εδώ (περιφρονητικά)

XVI

▪ ΑΣΚΗΣΗ ΙΧ

Εκφώνηση (δευτερεύουσες προτάσεις)

Να τρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

1. Tum Pacuvius dixit sonora quidem esse et grandia quae scripsisset, sed videri tamen ea sibi (esse) duriora et acerbiora.(27)
2. Meliora enim fore spero, quae deinceps scribam. (οριστική Μέλλοντα, ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο).(27)
3. Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit (υποτακτική Παρακειμένου), quo intendit (οριστική Ενεστώτα, ανεξάρτητα από τον πλάγιο λόγο), neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum (fore), qui non fateatur. (42)
4. Nescio enim quis possit diligere eum, quem metuat, aut eum, a quo se metui putet.(44)
5. Sertorius omnibus persuasit cervam, instinctam numine Dianae, conloqui secum et docere, quae utilia factu essent. (48)
6. Praeterea praecepit ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amicis futurus esset. (48)
7. Postridie eius diei Sertorius, admissis amicis in cubiculum suum, dixit eis visum in somno sibi esse cervam, quae perisset, ad se reverti.(48)

Λύση

1. “Sonora quidem **sunt** et grandia **quae scripsisti**, sed **videntur** tamen **haec mihi** (esse) duriora et acerbiora.”
2. “Meliora **erunt**, **quae** deinceps **scribam**.”
3. “**Si** iste in Manliana castra **pervenerit** (οριστική Σ. Μέλλοντα), **quo intendit**, **nemo** tam stultus **erit**, **qui non videat** coniurationem esse factam, **nemo** tam improbus (**erit**), **qui non fateatur**.”
4. “Quis **possit** (δυνητική υποτακτική) diligere **hunc/eum**, **quem metuit**, aut **hunc/eum**, **a quo** se metui **putat**?”
5. “**Cerva, instincta** numine Dianae, **conloquitur** **mecum** et **docet**, **quae** utilia factu **sint**.” (η πλάγια ερωτηματική παραμένει και στον ευθύ λόγο, οπότε εκφέρεται με υποτακτική)
6. “**Hanc/ Eam** cras repente in **hunc /eum** locum **emitte**, **in quo** ego cum amicis **ero**.”
7. “**Visum est mihi** in somno cervam, **quae periit**(ή **perierat**), ad **me** reverti.” (στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα μπορούσε να διατηρηθεί η υποτακτική, *perisset*, της αναφορικής, γιατί εξακολουθεί να βρίσκεται σε πλάγιο λόγο, αφού προσδιορίζει το υποκείμενο ειδικού παρεμφάτου)